

Výskyt a hnízdění luňáka hnědého (*Milvus migrans*) a luňáka červeného (*Milvus milvus*) na Novobydžovsku v roce 2008

Occurrence and breeding of the Black Kite (Milvus migrans) and the Red Kite (Milvus milvus) in the Nový Bydžov region in 2008

Lukáš Kadava⁽¹⁾ & Simona Vosáhlová⁽²⁾

⁽¹⁾ Fučíkova 891, 504 01 Nový Bydžov; e-mail: louka.s@seznam.cz

⁽²⁾ Zadražany 15, 503 51 Chlumeck nad Cidlinou; e-mail: simvos@seznam.cz

Úvod

Luňák hnědý (*Milvus migrans*) a luňák červený (*Milvus milvus*) patří mezi druhy, jejichž hnízdní rozšíření je v ČR více či méně ostrůvkovité a řídké. Hlavní hnízdní oblastí luňáka hnědého je jižní Morava a v menší míře západní Čechy a ve zbytku republiky hnízdí velmi vzácně. Evropská populace se od 70. let minulého století snížila o více než 30 %. Celková populace luňáka hnědého byla v České republice v letech 2001–2003 odhadnuta na 40–60 párů (ŠTASTNÝ *et al.* 2006) a druh je kvůli klesajícímu populačnímu trendu a nízké početnosti zařazen do kategorie kriticky ohrožený v červeném seznamu ptáků ČR (ŠTASTNÝ & BEJČEK 2003). Těžištěm hnízdního výskytu luňáka červeného jsou převážně západní a severní Čechy, Českomoravská vrchovina a stejně jako u luňáka hnědého je tradiční hnízdní oblastí jižní Morava (DANKO *et al.* 1994, HORÁK 2002, ŠTASTNÝ *et al.* 2006). V České republice má početnost luňáka červeného vzestupnou tendenci – v letech 2001–2003 byla populace odhadnuta na 70–100 párů (ŠTASTNÝ *et al.* 2006) a luňák červený je řazen mezi druhy kriticky ohrožené (ŠTASTNÝ & BEJČEK 2003). Ve východních Čechách opět patří mezi řídké hnízdiče. Na Novobydžovsku (západní část bývalého okresu Hradec Králové) patří oba druhy mezi vzácně pozorované ptáky. V roce 2008 byla pozorování obou druhů luňáků na Novobydžovsku v hnízdním období mimořádně četná. Tento příspěvek shrnuje jejich hnízdní výskyt v roce 2008.

Popis lokality

Popisovaná krajina zahrnuje území do cca deseti kilometrů od města Nový Bydžov (západní část bývalého okresu Hradec Králové, rozhraní kvadrátů 5758, 5759, 5858). Jedná se o kulturní krajinu rovinatého až mírně zvlněného charakteru s nadmořskou výškou od 220 do 291 m, intenzivně velkoplošně zemědělsky obhospodařovanou, v menší míře jsou zastoupeny louky. V lesích převažují dubohabřiny, v menší míře je pěstován smrk (*Picea abies*), borovice (*Pinus sylvestris*) a modřín (*Larix decidua*). Listnaté lesní porosty si částečně uchovaly přirozenou druhovou skladbu, což platí zejména pro dub (*Quercus* sp.), který je zde klimaxovou dřevinou. Větší lesní celky (řádově ve stovkách hektarů) se nacházejí na vyvýšených zbytcích staro- a středopleistocenních Cidlinských teras, v rovinaté krajině jsou zastoupeny vzácněji a spíše středně- či maloplošně (od několika hektarů po desítky). Pouze sporadicky

jsou zastoupeny remízky a rozptýlená zeleň, z minulosti se zachovalo několik rybníků, většinou intenzivně rybářsky využívaných. Větší plochy hnojených a sečených luk se nacházejí převážně v nivě řeky Cidliny a maloplošně podél drobných vodotečí.

Výsledky a diskuse

Luňák hnědý

První pozorování pocházejí z nivy řeky Cidliny (jihovýchodně od Nového Bydžova pod obcí Vysočany), kde byli luňáci zjišťováni na potravních záletech v období sečení luk a vojtěškových polí. Další záznamy jsou ze západního (Starý Bydžov), jihovýchodního (Kosičky) až jižního (Luková) směru od Nového Bydžova. Vždy se jednalo o lovicí ptáky, kteří byli pozorováni většinou jednotlivě, vzácně v páru. Již dle četnosti a pravidelného výskytu jsme usuzovali na možné hnízdění druhu v oblasti. Zásadní byla zpráva o opakovaném výskytu na konkrétní lokalitě západně od Nového Bydžova, poblíž obce Lužec nad Cidlinou (viz obr. 1), kde bylo během června na ploše cca 1 hektaru získáno celkem 14 pozorování vždy jednoho varujícího adultního ptáka (R. Ságner *in litt.*). V tomto prostoru jsme 13. srpna našli hnízdo, u kterého ovšem nebylo možné s jistotou určit, zda patří luňákům. Hnízdo se nacházelo ve vidlici kmene dubu ve výšce 10–15 metrů, pro husté olistění špatně viditelné. Strom s hnízdem se nachází v souvislém dubovém porostu starém cca 80 let, asi 100 m od kraje lesa, jehož celková rozloha je cca 40 hektarů. Les je ze všech stran obklopený poli a leží v rovinaté až mírně zvlněné krajině. Jiné hnízdo zde nalezeno nebylo. Ještě téhož dne jsme nad lokalitou s hnízdem pozorovali dva dospělé a tři dobře létající juvenilní ptáky. Pozorování 3 ex. ze stejného místa (z toho min. 1 juv) uvádí R. Ságner (*in litt.*) z 23. srpna. Vyvedení ptáci byli na lokalitě pozorováni ještě 30. srpna (4 ex. bez rozlišení stáří), kdy kroužili (stejně jako 13. srpna) nad hnízdem. Naposledy byl luňák hnědý (1 ex.) na lokalitě pozorován 20. září na přeletu nad polem severně od lesa.

Dle pozorovaných indicií je možno hnízdění považovat za prokázané (D 12; ŠTASTNÝ *et al.* 2006). V okolí Nového Bydžova byl luňák hnědý prvně zjištěn v hnízdní době až v roce 2008. Jedná se o první zjištěné hnízdění v bývalém okrese Hradec Králové. Z dřívější doby nám nejsou známa žádná data k výskytu tohoto druhu na Novobydžovsku; jediný záznam pochází z Třešického rybníka, kde 1 ex. na průtahu pozoroval 7.5.2006 P. Skřivan (*in litt.*). Z blízkého okolí je nám známo pouze zahnízdění jednoho páru v NPR Žehuňský rybník (cca 20 km jihozápadně od Nového Bydžova) z roku 1979 (URBÁNEK 1980). Z východních Čech je uváděn jako hnízdící (1–2 páry) pouze z oblasti Krkonoš (MÁLKOVÁ & LACINA 2001) a Broumovska (J. Vrána *in litt.*). Jako hnízdící (jeden pár) je rovněž uváděn z oblasti Rožďalovických rybníků (V. Šoltys *in litt.*).

Přehled pozorování luňáka hnědého v roce 2008 na Novobydžovsku
 08.06.2008 Nový Bydžov – Vysočany 1 ex. (L. Kadava, S. Vosáhlová)
 10.06.2008 Nový Bydžov – Vysočany 2 ex. (L. Kadava)
 11.06.2008 Nový Bydžov – Vysočany 1 ex. (L. Kadava)
 13.06.2008 Nový Bydžov 1 ex. (L. Kadava)
 14.06.2008 Nový Bydžov 1 ex. (L. Kadava)

- 15.06.2008 Kosičky 1 ex. (J. Bartoniček, L. Kadava, S. Vosáhllová)
 25.07.2008 Luková 1 ex. (L. Kadava)
 11.08.2008 Starý Bydžov 1 ex. (M. Pavelka)
 13.08.2008 Lužec nad Cidlinou 2 ad. ex.; 3 juv. ex. (L. Kadava, S. Vosáhllová)
 23.08.2008 Lužec nad Cidlinou 3 ex. (R. Ságner)
 27.08.2008 Lužec nad Cidlinou 2 ex. (R. Ságner)
 30.08.2008 Lužec nad Cidlinou 4 ex. (L. Kadava, S. Vosáhllová)
 04.09.2008 Lužec nad Cidlinou 1 ex. (L. Kadava)
 20.09.2008 Starý Bydžov 1 ex. (M. Pavelka)

Luňák červený

Na Novobydžovsku byl luňák červený zjištěn prvně jako protahující v roce 1996. Ve větší míře se jedná o jarní zástihy protahujících ptáků, vzácněji z období podzimního tahu (M. Pavelka *in litt.*, vlastní údaje). Jediné záznamy z hnízdní doby pocházejí z oblasti na rozhraní Novobydžovska a Chlumecka z roku 2005, kdy byl 14. května pozorován jeden adultní pták lovcí v lukách u Třesického rybníka a 30. a 31. května jeden adultní pták kroužící nad bažantnicí Luhy u Chlumce nad Cidlinou (KADAVA 2007).

Pozorování z roku 2008 se týkala vždy 1–2 ptáků, kteří byli pozorováni buď na přeletu (Lužec nad Cidlinou, Starý Bydžov), nebo jako lovcí v krajině. Dle četnosti pozorování by bylo možno usuzovat na pravděpodobné hnízdění jednoho páru (C 3, C 4) ve sledované oblasti, spíše se však domníváme, že hnízdění je pouze možné (B1). Ptáci byli pozorováni bez jakýchkoli náznaků, které by zvýšily stupeň průkaznosti hnízdění a jejich výskyt byl omezen pouze na jeden měsíc v období, kdy se sečou louky a pole a nelze tak vyloučit pouze potravní zálety i ze vzdálenějších míst. Přesto se jedná o nejvyšší počet pozorování druhu v oblasti během jedné hnízdní sezóny a možné hnízdiště by se mohlo nacházet spíše jihovýchodně od Nového Bydžova. Ve východních Čechách byla hnízda nalezena mj. na Náchodsku, v Českém Ráji a hnízdění jednoho páru předpokládá J. Vrána (*in litt.*) i z Broumova. V oblasti Rožďalovických rybníků předpokládá V. Šoltys (*in litt.*) hnízdění minimálně 2–3 párů.

Přehled pozorování luňáka červeného v roce 2008 na Novobydžovsku

- 24.05.2008 Třesický rybník 1 pár (J. Bartoniček)
 08.06.2008 Starý Bydžov 1 ex. (M. Pavelka)
 09.06.2008 Třesický rybník 2 ad. ex. (J. Bartoniček)
 12.06.2008 Nový Bydžov – Vysočany 2 ex. (L. Kadava, S. Vosáhllová)
 13.06.2008 Kosičky 1 ex. (L. Kadava)
 13.06.2008 Nový Bydžov – Vysočany 1 ex. (L. Kadava)
 14.06.2008 Třesický rybník 1 ex. (L. Kadava)
 19.06.2008 Lužec nad Cidlinou 1 ex. (L. Kadava)
 21.06.2008 Kratonohy 1 ex. (L. Kadava)

Souhrn

Tento příspěvek shrnuje poznatky o hnízdním výskytu luňáka hnědého (*Milvus migrans*) a luňáka červeného (*Milvus milvus*) na Novobydžovsku v roce 2008. Bylo prokázáno hnízdění jednoho páru luňáka hnědého, do té doby na Novobydžovsku nebyl tento druh autory příspěvku zaznamenán ani jako hnízdící, ani na

průtahu. Jedná se o první zjištěné hnízdění v bývalém okrese Hradec Králové. Hnízdění jednoho páru luňáka červeného je možné. Luňák červený je z oblasti znám do té doby pouze jako řídce protahující převážně v jarním období, v roce 2005 byl pozorován v hnízdní době v okolí Chlumce nad Cidlinou.

Summary

In this paper, we describe the occurrence and breeding of the Black Kite (Milvus migrans) and the Red Kite (Milvus milvus) in the area of Nový Bydžov (East Bohemia, grid nos. 5758, 5759, 5858, 220–291 m a.s.l.; habitat comprises agricultural landscape with large fields, meadows and scattered forests) in 2008. The breeding of one pair of Black Kites was proven. It is the first detected breeding of this species in the Hradec Králové district. One pair of Red Kites may have bred. The occurrence described in this paper is the most frequent to date.

Poděkování

V příspěvku byla využita data Michala Pavelky, Radka Ságnera a Jana Bartonička, kterým děkujeme za jejich laskavé poskytnutí. Za kritické poznámky k rukopisu děkujeme anonymním recenzentům.

Literatura

- DANKO Š., DIVIŠ T., DVORSKÁ J., DVORSKÝ M., CHAVKO J., KARASKA D., KLOUBEC B., KURKA P., MATUŠÍK H., PEŠKE L., SCHRÖPFER L. & VACÍK R. 1994: Stav poznatků o početnosti hnízdních populací dravců (Falconiformes) a sov (Strigiformes) v České a Slovenské republice k roku 1990 a ich populačný trend v rokoch 1970–1990. *Buteo* 6: 1–89.
- HORÁK P. 2002: Hnízdění luňáka hnědého (*Milvus migrans*) a luňáka červeného (*Milvus milvus*) na jižní Moravě v letech 1991–2000. *Crex* 18: 9–20.
- KADAVA L. 2007: Vývoj avifauny Třesického rybníka v letech 1960–2006. *Panurus* 16: 37–54.
- MÁLKOVÁ P. & LACINA D. (eds) 2001: Významná ptačí území v České republice. *Česká společnost ornitologická, Praha*.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V. & HUDEC K. 2006: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice. *Aventinum, Praha*.
- ŠŤASTNÝ K. & BEJČEK V. 2003: Červený seznam ptáků v České republice. In: PLESNÍK J., HANZAL J. & BREJŠKOVÁ L. (eds): Červený seznam obratlovců České republiky. *Příroda* 22: 95–110.
- URBÁNEK L. 1980: Hnízdění luňáka hnědého (*Milvus migrans*) ve středním Polabí. *Zprávy ČSOS* 20: 10–12.

Obr. 1: Hnízdní lokalita luňáka hnědého (*Milvus migrans*) na Novobydžovsku v roce 2008. Foto: L. Kadava.

Fig. 1: *Breeding habitat of the Black Kite (Milvus migrans) in the Nový Bydžov region in 2008. Photo by L. Kadava.*

